

Самодін Артем Володимирович,
завідувач кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ: ВІД ІСТОРІЇ ДО МАЙБУТНЬОГО

Історичні аспекти діяльності кафедри криміналістики та судової медицини висвітлювались у наукових, публіцистичних та довідкових виданнях, зокрема у працях доктора юридичних наук, професора А.В. Іщенка у монографії «Методологічні аспекти криміналістичних наукових досліджень» (2003 р.) [5], довідкових виданнях «Кафедри криміналістики та судової медицини 45 років (1964–2009) (2009 р.) [6] та «Летопись криминалистики» (2016 р.) [2], а також у монографії його учня, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника В.В. Юсупова «Криміналістика в Україні у XX–XXI століттях (2018 р.) [17], у наукових статтях та публікаціях докторів юридичних наук, професорів П.В. Цимбала, С.С. Чернявського та Ю.М. Черноус, обговорювалася у тематиці виступів на Міжнародній науково-практичній конференції до 100-річчя від дня народження професора М.В. Салтевського «Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу» (м. Харків, 8 листопада 2017 р.), Міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи» (Київ, 24 листопада 2017 р.), Міжнародній науково-практичній конференції присвяченій пам'яті професорів В.П. Бахіна, В.К. Лисиченка, І.Я. Фрідмана «Реформування кримінального провадження в Україні : кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти» (м. Ірпінь, 19 квітня 2019 р.).

Загалом, варто згадати, що у 1964 році на базі кафедри оперативної роботи і криміналістики була створена самостійна кафедра криміналістики Київської вищої школи МВС СРСР. З роками наш навчальний заклад змінював статус та назву: з 1992 р. – Українська академія внутрішніх справ; з 1996 р. – Національна академія внутрішніх справ України; з 2005 р. – Київський національний університет внутрішніх справ, а з 2010 р. – Національна академія внутрішніх справ.

Першим керівником кафедри криміналістики був ветеран Другої світової війни, фахівець-практик П.М. Назаров [6, с. 20]. Згодом, у 1971 році керівником кафедри було призначено доктора юридичних наук, професора М.В. Салтевського. Творчий потенціал Михайла Васильовича дозволив йому досліджувати актуальні проблеми науки криміналістики, зокрема методичні та правові

проблеми встановлення групової приналежності у судовій експертизі, а також започаткувати розвиток наукової школи відеофоноскопичних досліджень. Наукова спадщина складає понад 220 наукових праць, включаючи 10 монографій, 4 підручника та 15 навчальних посібників, наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях [9, с. 16]. Не можна оминати й його участь у створенні спеціалізованого криміналістичного класу (згодом – Музей криміналістики, нині – Музей МВС Національної академії внутрішніх справ). [14, с. 362].

У 1979–1985 роках кафедру очолював доктор юридичних наук, професор В. П. Бахін. Особливої уваги заслуговує великий творчий талант Володимира Петровича, адже за понад п'ятдесят років науково-педагогічної діяльності він створив власну наукову криміналістичну школу, підготував 11 докторів та понад 40 кандидатів юридичних наук у сфері криміналістики [11, с. 259]. Цей видатний вчений-криміналіст є автором більше 200 наукових праць, із яких 3 монографії, 12 розділів у підручниках з криміналістики, 18 навчальних посібників, з проблем криміналістики, криміналістичної тактики і методики, судової експертизи [12, с. 470]. Очевидним є вагомий внесок В.П. Бахіна в розроблення проблеми використання досягнень криміналістики в оперативно-розшуковій діяльності, організації і тактики оперативного пошуку та розшуку під час розкриття злочинів [3, с. 409].

Згодом, кафедру очолювали та розвивали науковий потенціал криміналістичної школи нашої академії, доктор юридичних наук, професор Є.Д. Лук'янчиков (1985 – 1993) та кандидат юридичних наук, доцент П.Д. Біленчук (1993–1996). Вони і сьогодні активно підтримують дружні зв'язки із науково-педагогічним складом кафедри, співпрацюють із академічною спеціалізованою вченою радою Д 26.007.05 (12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність), систематично приймають участь у науково-практичних конференціях, які проводяться на базі академії з проблем криміналістики та судової експертології, маючи при цьому досить широке коло наукових інтересів: інформаційне забезпечення розслідування; організаційні, правові та тактичні основи розслідування; організація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів; особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх; особливості експертного дослідження об'єктів прав інтелектуальної власності (Є.Д. Лук'янчиков) [10]; різноманітні аспекти криміналістики та дотичних до неї сфер права й окремих галузей знань, зокрема інформаційно-комунікаційне право, нейробіоніка, криміналістична кібернетика, електронні інформаційні та комп'ютерні технології, судова антропологія та комп'ютерна психофізіологічна діагностика і прогнозування поведінки людини у сфері судочинства (П.В. Біленчук) [1].

У 1996–2004 роках кафедру очолював доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки В. С. Кузьмічов. За час керівництва Володимира

Сергійовича, кафедра криміналістики стала в академії науковим осередком криміналістичної науки, до навчального процесу активно залучалися досвідчені вчені та практики, а музей криміналістики фактично став основою формування багатofункціонального музею Міністерства внутрішніх справ України. Головними напрямками його наукових досліджень стали методологічні засади криміналістики, проблеми слідчої діяльності, розробка та удосконалення криміналістичних засобів та методів, удосконалення окремих видів злочинів, питання міжнародного співробітництва, а також є одним із авторів винаходу окремого напрямку судової балістики [16, с. 7, 10]. Під керівництвом Володимира Сергійовича захищено 2 докторські та понад 20 кандидатських дисертацій, а власний науковий доробок складає понад 200 наукових та навчально-методичних праць.

У 2004–2015 роках кафедру керівництво кафедрою здійснював кандидат юридичних наук, професор В.К. Весельський, який самостійно та у співавторстві підготував понад 80 публікацій, яких 59 праць наукового та 21 навчально-методичного характеру, 11 посібників і понад 60 статей. Особливим є внесок Віктора Казимировича у підготовку науково-педагогічних кадрів, адже за час його керівництва кафедрою близько 150 ад'юнктів і здобувачів захистили кандидатські дисертації, що становить більшу частину від усіх праць, захищених за всю історію діяльності кафедри. [4, с. 392]. Безпосередньо під його науковим керівництвом за різноманітною криміналістичною тематикою підготовлено понад 30 кандидатів юридичних наук [7, с. 266].

З березня 2016 року завідувачем кафедри призначено кандидата юридичних наук, доцента А.В. Самодіна.

У своїй історії сучасна кафедра криміналістики та судової медицини пройшла декілька організаційно-штатних змін, зокрема у 1971 р. на кафедрі криміналістики Київської вищої школи МВС СРСР ім. Ф.Е. Дзержинського була створена секція спеціальної техніки, яка у 1984 р. секція спеціальної техніки була переведена на кафедру оперативної роботи.

До 1982 року курс судової медицини і судової психіатрії викладався запрошеними фахівцями Київського обласного бюро судово-медичної експертизи кандидатами медичних наук Б.З. Кабаковим, М.М. Хаїтом, А.С. Лісовим та співробітниками міської психоневрологічної лікарні ім. І.П. Павлова доктором медичних наук, професором С.М. Лівшицем і кандидатом медичних наук Г.А. Кравчуком, а з 1983 р. за цим напрямом на кафедрі працювали кандидат медичних наук, доцент А.І. Марчук та з 1989 р. – кандидат медичних наук А.В. Гудзенко. Після уведення у 1991 р. в освітні дисципліну «Долікарська допомога», для її викладання якої було запрошено М.М. Пашенка, до цього головного хірурга Управління охорони здоров'я МВС України.

З 1992 року від кафедри криміналістики відокремлюються дисципліни судово-медичної спрямованості та створюється самостійна кафедра судової медицини, яку очолив А.І. Марчук. Водночас, вже у квітні 2010 році в академії відбулось об'єднання криміналістичного та судово-медичного напрямів у складі кафедри криміналістики та судової медицини, яку вона має і донині.

У різні часи на кафедрі працювали заслужені юристи України Ю.Ф. Жаріков та В.П. Кологривов, заслужений працівник освіти України П.Ю. Тимошенко та досвідчені практичні працівники та науковці В.І. Галаган, Г.І. Прокопенко, В.Б. Шевченко, В.В. Зубрійчук, О.С. Нарусевич, О.О. Алексєєв, О.В. Александренко, В.Я. Радецька, С.М. Зав'ялов, М.М. Феськов, О.К. Сівальов, Ю.Б. Комаринська, Ю.В. Терещенко, Л.Г. Шарай та інші, які щедро ділися досвідом своєї роботи.

Досить плідною та результативною за напрямом домедичної підготовки, сьогодні, продовжується співпраця з доктором медичних наук, професором В.В. Стеблюком, який тривалий час працював на кафедрі професором, а сьогодні є заступником начальника Української військово-медичної академії з клінічної роботи, адже у січні 2020 року вийде друком, рекомендоване до друку Вченою радою академії, друге видання підручника «Домедична допомога» за його загальною редакцією.

Окремим рядком у розвиток криміналістичних шкіл кафедри варто вписати творчі та особисті здобутки доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України А.В. Іщенко. Про визнання наукових здобутків Андрія Володимировича свідчать не лише наукові звання, регалії, ордени та медалі, а й сформована ним наукова школа – п'ять докторів наук і понад 35 кандидатів юридичних наук в Україні, один – у Грузії, основними напрямками досліджень якої є

методологічні проблеми криміналістики та судової експертології, криміналістичне забезпечення практики протидії злочинності, наукове забезпечення криміналістичних досліджень, методика розслідування окремих видів злочинів. Учений залишив ґрунтовну наукову спадщину, адже став автором і співавтором понад 240 наукових і навчально-методичних праць, серед них – 9 монографій, 2 підручники, 40 навчальних посібників, наукові статті, опубліковані у виданнях України, Азербайджану, Білорусі, Молдови, Польщі, численні довідкові видання. Тепер справа літописця-криміналіста живе у його працях, продовжується у дослідженнях його учнів, колег, послідовників, адже найкращі роки життя і творчості А. В. Іщенко віддав Національній академії внутрішніх справ [13, с. 100]. Лейтмотивом творчого життя Андрія Володимировича стало довідкове видання «Летопись криминалистики: даты, факты, имена» (2016), друге видання якого зараз готується до друку.

На теренах наукової школи кафедри, продовжувачами її славетних криміналістичних традицій у своєму науковому пошуку стали понад 200 ад'юнктів, аспірантів та докторантів, а також відомих

науковців, які сьогодні працюють та працювали у різні часи у складі кафедри та в структурних підрозділах академії. Тематика їх наукових досліджень відображає нагальні потреби теорії криміналістики та практики протидії злочинності, а більшість із них присвячена проблемам, які розглядалися в Україні вперше. Йдеться, наприклад, про дослідження звукозаписуючих пристроїв (Л.І. Громовенко); аналіз-синтез мови людини (Ю.Ф. Жаріков); засад отримання вербальної інформації під час розслідування (Л.Д. Удалова); розслідування злочинів у сфері банківського кредитування (С.С. Чернявський); методики розслідування злочинів у сфері будівництва (А.П. Запотоцький); криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці (О.В. Таран); інструментальної діагностики вербальної інформації та використання її результатів у кримінальному провадженні (О.І. Мотлях); теорії та практики криміналістичної інформатики (В.Г. Хахановський); позавидові методики розслідування злочинів (Б.С. Лук'янчиков); розслідування фальшивомонетництва (В.С. Мацишин); проблеми мови криміналістики (В.Я. Радецька, В.М. Атаманчук); розслідування торгівлі людьми (В.В. Пясковський); криміналістичну характеристику сексуальних вбивств (А.В. Старушкевич); розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів (Л.Г. Шарай); використання ДНК-аналізу у розслідуванні злочинів (Н.М. Дяченко); науково-технічне забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з вибухами (М.В. Кобець); розслідування терористичних актів (В.В. Литвин); використання спеціальних знань в розслідуванні злочинів (А.В. Мировська); злочинів прихованих інсценуваннями (Ю.Б. Комаринська, А.А. Саковський); криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, слідчої діяльності та міжнародного співробітництва (Ю.М. Черноус); історії криміналістики (В.В. Юсупов).

Особливу роль в організації навчання у здобувачів вищої освіти відіграє, створений за ініціативою ректорату і Вченої Ради академії Музей МВС Національної академії внутрішніх справ. У продовж майже всієї історії діяльності кафедри для нього збиралися цікаві експонати, пов'язані з розкриттям кримінальних правопорушень, а також висвітленням наукових досягнень у галузі криміналістики. Загалом сьогодні накопичено та демонструється понад 4000 різноманітних експонатів. Це речові докази із реальних місць події, знаряддя вчинення злочинів, холодна та вогнепальна зброя, вибухові пристрої, наркотичні засоби, підроблені документи та фальшиві гроші, криміналістична техніка у ретроспективному її висвітленні. Значна увага в експозиції приділена основним етапам розвитку окремих напрямів криміналістичної науки та практики.

Сьогодні, на кафедрі криміналістики та судової медицини працюють 26 науково-педагогічних працівників (із яких 7 – за сумісництвом), серед яких 2 доктори та 19 кандидатів юридичних наук, 4 кандидати медичних наук, вчені звання мають 17 науково-

педагогічних працівників, зокрема професора – 1, доцента – 14, старшого наукового співробітника – 2, 3 – заслужені юристи України.

Кафедра криміналістики та судової медицини, відповідно до Положення про кафедру криміналістики та судової медицини (наказ НАВС від 09.07.2018 № 968 «Про затвердження положень про кафедри НАВС»), з дотриманням вимог Конституції України, антикорупційного законодавства, нормативно-правових актів, які регламентують організацію освітнього процесу в Національній академії внутрішніх справ та порядок підготовки фахівців у закладах вищої освіти МВС України, а також з врахуванням функціональних обов'язків науково-педагогічних працівників, виконує завдання, щодо:

- реалізації освітньо-професійних, освітньо-наукових програм, навчальних планів підготовки, навчально-тематичних планів первинної професійної підготовки поліцейських, перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців;

- вироблення єдиної концепції втілення змісту освіти за дисциплінами, які викладаються кафедрою, з метою поєднання теоретичного навчання із практичною спрямованістю підготовки фахівців;

- організації та здійснення освітнього процесу шляхом формування наукового змісту й практичного спрямування кожної навчальної дисципліни;

- здійснення контролю та аналізу якості знань та вмій через систему усіх видів контролю, атестації, процедури захисту дипломних робіт;

- розробки й систематичного оновлення науково-методичного забезпечення з навчальних дисциплін, що викладаються кафедрою, їх мультимедійного супроводу, електронних навчальних посібників (підручників);

- розробки і впровадження нових форм, методів і технологій навчання, у тому числі дистанційного та змішаного навчання;

- керівництва науково-дослідною роботою здобувачів вищої освіти;

- організації роботи наукових гуртків, проведення олімпіад, «круглих столів», конференцій, конкурсів за профілем діяльності кафедри;

- організації педагогічного контролю науково-педагогічної діяльності працівників у формі пробних, показових і відкритих занять з подальшим обговоренням на засіданні кафедри;

- вивчення, узагальнення та розповсюдження передового педагогічного досвіду та юридичної практики з метою підвищення наукового рівня, професійної культури та педагогічної майстерності працівників кафедри;

- керівництва підготовкою кандидатських дисертаційних досліджень, консультування докторантів, рецензування, обговорення

представлених досліджень на засіданнях кафедри і міжкафедральних семінарах;

- підготовки відгуків, рецензій на дисертації та автореферати дисертацій за профілем кафедри, які надійшли до академії;

- організації взаємодії з іншими навчальними закладами, проведення спільних засідань кафедр, «круглих столів», підготовка та видання наукової та навчально-методичної літератури;

- експертної діяльності щодо підготовки документів, які надходять з Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, інших центральних органів виконавчої влади а також організацій, окремих громадян та громадських організацій;

- розробки відповідних документів щодо науково-методичного забезпечення освітньої і наукової діяльності закладів вищої освіти системи МВС України;

- підготовки, рецензування і видання навчальної, наукової, методичної літератури (підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, фабул практичних задач, словників, довідників, дослідницьких завдань, методичних розробок тощо) з проблем юридичної освіти та правоохоронної діяльності для системи МВС України та інші.

Організацію освітнього процесу за напрямом криміналістичної підготовки здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», «Слідчий огляд», «Особливості розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», «Інновації у криміналістиці», а також у системі підвищення кваліфікації поліцейських в інституті підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації ефективно забезпечують: професор, доктор юридичних наук, лауреат премії Президента України Ю.М. Черноус, доктор юридичних наук, доцент І.В. Рогатюк, кандидати юридичних наук, доценти В.В. Пяковський, Ф.М. Сокиран, А.М. Полях, Мировська А.В., А.А. Саковський, І.Р. Курилін, О.О. Вакулик, Л.Л. Патик, В.Г. Лісогор, В.В. Семенов; кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник В.С. Мацишин, кандидати юридичних наук П.Є. Антонюк, А.О. Антошук, Г.Ю. Нікітіна-Дудікова, І.В. Сорока, С.Є. Петров, А.С. Бичков, Н.О. Кононенко. За напрямом домедичної підготовки, судової медицини та психіатрії – кандидати медичних наук, доценти О.В. Чуприна, О.О. Несен, М.В. Чорний, кандидат медичних наук Н.Ю. Васильєва та старший викладач Т.Г. Нагайник, а службовий документообіг кафедри забезпечує старший лаборант І.В. Ковтонюк.

У межах основних завдань кафедри колектив постійно співпрацює з органами досудового розслідування Національної поліції, структурними підрозділами Експертної служби МВС України, фахівцями-експертами Київського науково-дослідного інституту судових експертиз. Викладачі систематично проходять стажування у експертно-криміналістичних, слідчих та оперативних підрозділах Головних управлінь Національної поліції України у м. Києві та

Київській області, а курсанти із захопленням відвідують виїзні заняття до Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи та Київського міського центру судово-психіатричної експертизи.

Особливої уваги заслуговує співпраця науковців кафедри із кафедрами криміналістичного спрямування закладів вищої освіти, зокрема Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Одеська юридична академія», Національного університету «Києво-Могилянська академія», Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», Академії адвокатури України, Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, Університету державної фіскальної служби України, Національної академії служби безпеки України, Національної академії прокуратури України, кафедрою судової медицини та медичного права Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, а також зі всіма відомчими закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, які готують поліцейських.

Науково-педагогічний склад кафедри постійно підвищує власний професійний рівень в інституті підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ, проходить стажування у практичних підрозділах, приймає участь у міжнародних семінарах за участю іноземних фахівців, зокрема, щодо організації первинної професійної підготовки співробітників патрульної поліції (Вакулик О.О.), поліцейських тактик та методик розслідування (Антощук А.О., Комаринська Ю.Б.), протидії навмисному неналежному поводженню в світлі Європейської конвенції з прав людини (Самодін А.В., Пясковський В.В., Мировська А.В., Антонюк П.Є., Патик Л.Л., Нікітіна-Дудікова Г.Ю.), використання новітніх технічних засобів в оперативно-службовій діяльності підрозділів кримінальної поліції (Самодін А.В., Пясковський В.В., Черноус Ю.М., Мировська А.В.), розслідування особливо тяжких злочинів (детективів) та нових психоактивних речовин за сприяння Консультативної Місії Європейського Союзу в Україні (Самодін А.В.).

Вже традиційно кафедрою криміналістики та судової медицини спільно із кафедрою криміналістичного забезпечення та судових експертиз проводяться щорічні конференції з проблем криміналістики та судової експертології, які збирають у гостинних стінах навчально-наукового інституту № 2 академії вчених-криміналістів, фахівців-експертів, представників Національної поліції України та інших правоохоронних органів.

Науково-педагогічним складом кафедри криміналістики опубліковано понад двох тисяч публікацій, у тому числі й виданнях іноземних держав, з різноманітних проблем науки криміналістики,

кримінального процесу, удосконалення законодавчої практики, організації наукових досліджень, підвищення ефективності слідчої, оперативно-розшукової та експертної практики. Працівники кафедри постійно залучаються до рецензування наукових та навчальних видань. Тільки за останні п'ять років було прорецензовано та рекомендовано до друку понад 60 монографій, підручників та посібників, науково-методичних матеріалів, отримано понад 20 авторських свідоцтв на твір та патентів на помислів зразок і корисну модель. У складі авторських колективів академії взято участь у підготовці практичного видання «Участь спеціаліста в огляді місця події: Довідник інспектора-криміналіста», «Дії поліції у разі виявлення зброї та вибухових пристроїв або слідів їх застосування». З метою забезпечення проведення занять з курсантами та студентами академії іноземною (англійською) мовою підготовлено та видано навчальний посібник «The basics of criminalistics: Educational manual» (Основи криміналістики) та створено мультимедійні презентації для їх відтворення з використанням можливостей інтерактивної дошки. У грудні поточного року до 100-річчя нашого навчального закладу вийшло друком й друге видання кафедрального підручника «Криміналістика», який підготовлений авторським колективом академії у співавторстві з провідними фахівцями-криміналістами України.

Науковці кафедри систематично приймають участь у експертизі дисертацій, підготовці відгуків на автореферати, приймають участь у роботі міжкафедральних, присвячених обговоренню дисертаційних робіт. Враховуючи певні наукові здобутки членів кафедри, вони залучалися та залучаються до роботи у спеціалізованих вчених радах з захисту дисертацій. Науковці кафедри в різні часи були запрошені до роботи у спеціалізованих вчених радах з захисту дисертацій України та інших держав. Зокрема йдеться про представництво у спеціалізованих вчених радах з захисту дисертацій у Бакинському державному університеті Республіки Азербайджан (Іщенко А.В., Кузьмичов В.С.); Тбіліського університету Республіки Грузія (Іщенко А.В.); Харківського національного університету внутрішніх справ (Іщенко А.В.); Львівського державного університету імені І.Я. Франка (Іщенко А.В.); Львівського державного університету внутрішніх справ (Іщенко А.В.); Академії адвокатури України (Лук'янчиков С.Д.); Національної академії Служби безпеки України (Іщенко А.В., Кузьмичов В.С.); Національної академії внутрішніх справ (Іщенко А.В.). У теперішній час професор кафедри Черноус Ю.М. працює у двох спеціалізованих вчених радах з захисту дисертацій Національної академії внутрішніх справ.

Про певний науковий авторитет вчених кафедри криміналістики свідчить і те, що її співробітники постійно виступають як офіційні опоненти на засіданнях практично всіх спеціалізованих рад держави, де відбуваються захисти дисертацій зі спеціальності 12.00.09 –

кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

З метою вдосконалення підготовки поліцейських у закладах вищої освіти МВС України посилюється підготовка фахівців з криміналістичного забезпечення органів досудового розслідування Національної поліції України та Експертної служби МВС України й у Національній академії внутрішніх справ, адже саме цей напрям займає важливе місце в системі заходів, спрямованих на реалізацію Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України.

За таких умов, для забезпечення якісної практичної підготовки здобувачів вищої освіти в академії, за підтримки ректорату і Вченої ради, кафедрою прийнято участь у створенні та паспортизації навчально-тренувальних полігонів на базі центрального корпусу НАВС (пл. Солом'янська, 1): «Нарколабораторія та наркопритон»; «Зелена кімната»; «Кабінет службової особи та кімната пред'явлення особи для впізнання поза візуальним спостереженням»; «Банківська установа»; «Житлова кімната», на базі навчально-наукового інституту № 1 (с. Віта Поштова) – «Місце дорожньо-транспортної події», а також багатofункціонального навчально-тренувального комплексу «Солом'янський районний суд м. Кисва». Щодо зазначених навчальних об'єктів кафедрою прийнято участь у створенні презентаційних відеороликів з розміщенням у мережі Інтернет.

Специфіка форм і методів криміналістичної підготовки юристів за слушним твердженням В.П. Бахіна, Є.М. Моїсєєва, А.В. Іщенко та О.О. Алексєєва у розрізі концепції криміналістичної підготовки слухачів Національної академії внутрішніх справ України [8], обумовлена особливостями предмету криміналістики, яка перш за все акумулює та надає знання про елементи криміналістичної характеристики злочинів, криміналістичну техніку, тактику проведення слідчих (розшукових) дій, а також методик розслідування кримінальних правопорушень (злочинів). Водночас, ефективність реалізації форм теоретичного (ідеального) та практичного (реалістичного) вирішення завдань криміналістики як навчальної дисципліни безпосередньо залежить від контингенту тих, кого навчають, викладацького складу та умов процесу навчання. Актуальність таких підходів підтверджується й сьогодні, оскільки дійсно, знання та уміння, наприклад, у частині правил та тактичних прийомів проведення слідчих (розшукових) дій повинні отримуватись не лише вивченням окремих положень науки криміналістики, а здебільшого шляхом їх відпрацювання в умовах максимально наближених до реальності, подекуди штучно ускладнених викладачем, на підставі сучасної судово-слідчої практики.

У зв'язку із цим, у взаємодії зі загально академічними кафедрами кримінального процесу, кримінального права, юридичної психології, а також кафедрою криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 у продовж

2019 року розроблено та апробовано за участю фахівців-практиків програми тренінгів з елементами поліцейського квесту з найбільш важливих питань слідчої та експертно-криміналістичної діяльності, зокрема: «Огляд місця події», «Дії слідчо-оперативної групи під час огляду місця події за фактом незаконного обігу наркотичних засобів», «Дії слідчо-оперативної групи під час огляду місця події за фактом нападу на банківську установу», «Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами», «Допит малолітньої або неповнолітньої особи під час досудового розслідування», які проводяться з курсантами та студентами з використанням можливостей значених навчальних об'єктів. При цьому, для запровадження практично-орієнтованого оцінювання рівня знань та вмінь здобувачів вищої освіти апробовано форму прийняття екзамену з криміналістики з відпрацюванням ситуаційних завдань у формі поліцейського квесту на навчально-тренувальних полігонах.

З метою результативності впровадження змішаної форми навчання та якісного забезпечення освітнього процесу з навчальних дисциплін криміналістичного та судово-медичного спрямування кафедрою за останні два роки оновлено відповідне навчально-методичне забезпечення, наповнено дидактичними матеріалами програмний комплекс «Дистанційні курси» за 32 напрямками, створено 5 мультимедійних навчальних посібників, та прийнято участь у формуванні 3 автоматизованих робочих місць (експерта з трасологічних досліджень, експерта вибухотехніка, слідчого – спільно з профільними кафедрами), які розміщено на офіційному веб-порталі академії.

Адже дійсно, важливим є формування в здобувачів умінь і навичок використання засобів криміналістичної техніки, інших науково-технічних засобів; забезпечення впровадження в освітній процес сучасного програмного забезпечення, напрацювання вмінь користуватися базами даних і відомчими інформаційними ресурсами в режимі он-лайн, виконання конкретних практичних завдань за їх допомогою тощо [15, с. 12].

У свою чергу, з метою належного забезпечення освітнього процесу, враховуючи зміни, що відбулися в кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві України, інноваційний розвиток техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування, оновлюється та впорядковується фільмотека навчальних відеозаписів криміналістичного спрямування, а також розробляються сценарії зйомок навчальних відеофільмів щодо особливостей виявлення, фіксації та вилучення окремих категорій слідів кримінального правопорушення, зокрема на черговому засіданні науково-методичної ради академії у грудні поточного року презентовано новий навчальний відеофільм «Прилад для вилучення пилових слідів «Пошук ПС».

Водночас, враховуючи суттєві здобутки кафедри в освітянській та наукових сферах, з метою реалізації Стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018–2024 роки, перед її науково-педагогічним складом сьогодні стоїть чимало завдань з метою подальшого вдосконалення підготовки фахівців із криміналістичного та експертного забезпечення органів досудового розслідування Національної поліції та Експертної служби МВС України. Зокрема, щодо подальшого покращення якості та практичної спрямованості викладання професійно-орієнтованих навчальних дисциплін, запровадження в освітній процес тренінгів, сучасних інноваційних технологій з використанням навчально-тренувальних полігонів, спеціалізованих лабораторій та кабінетів; продовження практики проведення виїзних занять та залучення до проведення бінарних практичних занять фахівців-практиків; зміцнення навчально-методичного забезпечення та матеріально-технічної бази криміналістичної підготовки фахівців; методичного та наукового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням; всебічний розвиток та впровадження в освітній процес активних та інтерактивних форм і методів навчання, сучасних інформаційних та інноваційних технологій, міждисциплінарних зв'язків, спрямованих на формування в учасників освітнього процесу загальнокультурних, світоглядних та професійних компетенцій; науковий супровід впровадження наукових розроблень у практичну діяльність органів МВС і Національної поліції, а також у освітній процес наукових розробок за пріоритетними напрямками протидії найнебезпечнішим видам злочинів, організації і тактики застосування інформаційно-аналітичного забезпечення слідчої діяльності; забезпечення академічної доброчесності, у межах виконання функціональних обов'язків науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти; розроблення та актуалізація мережевих мультимедійних дидактичних засобів, зокрема мультимедійних підручників, навчальних посібників, курсів відео лекцій, презентацій, електронних довідників працівників Національної поліції.

Саме такі завдання, у межах основних напрямів діяльності, буде виконувати науково-педагогічний склад кафедри криміналістики та судової медицини, відповідно до стратегічних напрямів реформування не тільки відомчої освіти та науки, а й національної юридичної освітньої галузі у цілому, зберігаючи й розвиваючи кращі традиції Національної академії внутрішніх справ.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://eu.univ.kiev.ua/departments/yurydychnyy-fakul%60tet/bilenchuk-petro-dmytrovych/>
2. Ищенко А.В. Летопись криминалистики : даты, факты, имена. Киев, 2016. 384 с.

3. Іщенко А.В., Цимбал П.В., Чернявський С.С. Пам'яті вчителя (присвята здобуткам доктора юридичних наук, професора В.П. Бахіна). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104) С. 402-410.
4. Іщенко А.В., Черноус Ю.М. Пам'яті колеги (кандидата юридичних наук, професора Весельського В.К.). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104) С. 389-397.
5. Іщенко А.В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень: монографія. / за ред. І.П. Красюка. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. 359 с.
6. Іщенко А.В., Весельський В.К. Кафедрі криміналістики КНУВС 45 років (1964-2009): довідкове видання. Київ: Київський нац. ун-т. внутр. справ, 2009. 138 с.
7. Іщенко А.В., Цимбал П.В. Пам'яті кандидата юридичних наук, видатного ученого-криміналіста Віктора Казимировича Весельського присвячується. *Міжнародний юридичних вісник: збірник наук. праць Нац. ун-ту держ. податкової служби України*. Вип. 2 (4), 2016. Ірпінь, 2016. С. 265-269.
8. Концепція криміналістичної підготовки слухачів Національної академії внутрішніх справ / В.П. Бахін, Є.М. Моїсєєв, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв. Київ: Національна акад. внутр. справ України, 2001. 32 с.
9. Корж В. П. В качестве предисловия. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 13-16.
10. Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського». URL: <https://kpi.ua/ru/node/11363>.
11. Цимбал П.В., Іщенко А.В. Памяти всемирно известного ученого-криминалиста, доктора юридических наук, профессора Владимира Петровича Бахина посвящается. *Міжнародний юридичних вісник: збірник наук. праць Нац. ун-ту держ. податкової служби України*. Вип. 2 (4), 2016. Ірпінь, 2016. С. 256-261.
12. Цимбал П.В., Цимбал Т.Я., Федорчук М.А. Епоха великих вчених-криміналістів. Реформування кримінального провадження в Україні: кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. присвяченої пам'яті професорів В.П. Бахіна, В.К. Лисиченко, І.Я. Фрідмана, 19. Квіт. 2019 р. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2019. С. 468-473.
13. Чернявський С.С., Черноус Ю.М., Самодін А.В. Пам'яті вчителя (доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Іщенка Андрія Володимировича). *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (17). С. 99-100.

14. Чернявський С.С., Юсупов В.В. Професор М.В. Салтевський – відомий криміналіст і талановитий педагог (до 100-річчя від дня народження). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4 (105) С. 360–366.

15. Черноус Ю.М. Інноваційні підходи до вивчення криміналістики в закладах вищої освіти МВС України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (111).С. 7–14.

16. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : ТОВ «НІлан ЛТД», 2017. 492 с.

17. Юсупов В.В. Криміналістика в Україні у XX–XXI століттях : монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 556 с.

Авраменко Олександр Юрійович,

адвокат, викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Андрієвська Людмила Олексіївна,

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 286 КК УКРАЇНИ

При розгляді питань розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, перш за все, потрібно визначитися, які саме злочини входять до предмету дослідження. В розділі XI КК України «Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту» міститься 16 статей, якими передбачається кримінальна відповідальність за різномірні вчинки у вказаній сфері.

Порушення Правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту кваліфікується як злочин, якщо це порушення спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 286 КК України), тяжке тілесне ушкодження або смерть (ч. 2 ст. 286 КК України) або призвело до загибелі кількох осіб (ч. 3 ст. 286 КК України) [1, с. 875].

Визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень проводиться згідно «Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень», затверджених наказом МОЗ України № 6 від 17 січня 1995 р.

Щодо об'єкту злочину, то за ч.1 ст. 286 КК України, основним є безпека дорожнього руху або експлуатації транспорту, а додатковим безпосереднім об'єктом є здоров'я людини. Ч. 2 ст. 286 КК України передбачає додатковий факультативний безпосередній об'єкт життя та здоров'я людини, а також власність та довкілля. Та ч. 3 ст.286 КК України визначає додатковим обов'язковим безпосереднім